

TUŽNA OBLJETNICA - MARIJA NOVAK

U Kloštru Ivaniću, 18. siječnja 2015. preminula je u 70. godini života istaknuta hrvatska etnografkinja, folkloristica, spisateljica i prosvjetna djelatnica Marija Novak.

Marija Novak rođena je u međimurskom gradiću Donja Dubrava 1945. godine. Već je u njenoj obitelji postojala ljubav prema zapisivanju narodnih običaja, folkloru i kulturne baštine: njen je djed po majci zapisivao narodne običaje u njenom rodnom selu, otac joj se bavio folklorom, mati je znala mnoge običaje i na djecu prenosila ljubav prema njima. U Čakovcu je završila Pedagošku akademiju, smjer hrvatski jezik i razred-

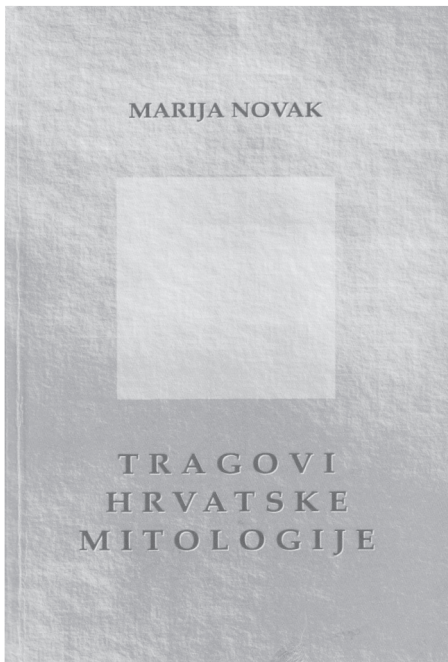
Marija Novak (6. 04.1945. – 18. 01. 2015.)

na nastava. Radni je vijek provela kao prosvjetna djelatnica, ostajući cijeli život zaljubljena u učiteljski poziv. Bez obzira na mogućnosti koje su joj se ukazivale, ostala je, na danas već zaboravljen način, vjerna svojim učenicima. Bila je istinska hrvatska narodna učiteljica. Od 1983. do 2001. djelovala je u zagrebačkoj školi "Dr. Vinko Žganec", zaslužna što je toj školi dano ime velikog hrvatskog etnomuzikologa iz Međimurja. Marija Novak bila je primjer prosvjetnih djelatnika-prosvjetitelja, znanstvenika i književnika, kakve smo imali u ranijim razdobljima hrvatske povijesti. Bavila se spisateljskim radom, ali nadasve se istaknula kao marna čuvarica, zaštitnica i proučavateljica hrvatskog etnografskog i folklornog blaga i kulturnog nasljeđa. To znači da je osim osnovne struke, posjedovala znanje, energiju i ljubav za širi nacionalni i društveni život. Ljubav za hrvatsku folklornu baštinu, kao dio narodnosne samobitnosti, ponijela je iz obitelji. Prigoda je kazati kako je njezin otac bio dugogodišnji rukovoditelj KUD-a Seljačke sloge

u rodnome mjestu, a na kćerku i ostalu djecu prenio je ljubav prema folkloru, vjeri i Domovini. Zbog toga je ova obitelj nestala iz rodnog mjesta. Dva su Marijina brata emigrirala u SAD, jedan u Australiju, jedna sestra iselila se u Austriju, a sestra Katarina postala je s. Leonarda Reda sv. Franje. U njezinoj nazočnosti, u samostanu u Kloštru Ivaniću Marija je i preminula.

U razdoblju od 1967. do 1983. Marija Novak bila je sudionica na osam seminara iz Ljetne i zimske škole folkloru. Godine 1976. je postala vanjskom suradnicom Instituta za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu. Pisala je povremeno za pedagoška glasila *Roditelji i škola* i *Umjetnost i dijete*. Iste je godine napisala scenarij za kolaž hrvatskih pjesama, anegdota i plesova iz Međimurja *Medvena pogača* i *Jesen pri škednju*, koje je izveo ogranak Seljačke sloge iz Donje Dubrave. Sljedeće je godine napisala još nekoliko scenarija za RTV, te *Za pjesmom u Međimurje* (1984. i 2000.).

Akademik i etnomuzikolog Vinko Žganec poticao je nastavnicu Novak neka se počne sustavno baviti proučavanjem narodnih plesova. Tako je već 1968. postala članicom Društva folklorista Hrvatske, a od 1978. godine redovno sudjeluje na znanstvenim skupovima udruženja folklorista, a 1971. je postala umjetnička voditeljica folklorne skupine pri Kulturno-prosvjetnom društvu Zrinjski u Čakovcu. Kad je to Društvo u *Kajkavskom kalendaru 1972.* objavilo pjesmu

Naslovnica knjige, životnog djela
Marije Novak

Željka Sabola *Kad izgovorim tvoje ime Hrvatska*, zadesila ih je politička zabrana. Od 1981. je s hrvatskim akademikom, etnomuzikologom Jerkom Bezićem surađivala na glazbenom projektu zapisa izvornih pjesama i pjevača *Z cvetnjaka Horvatske*. Bila je dugogodišnjom članicom (od 1978.) *Kajkavskog spravišća*, društva za širenje i unapređivanje znanosti i umjetnosti, nakladnikom časopisa za književnost, umjetnost i kulturu *Kaj*, te od 1985. do 1993. članicom Izdavačkog savjeta časopisa. Pisala je pjesme i pripovijetke za djecu. Za svoje pjesme dobila je nekoliko nagrada. Napisala je mnoštvo radova u zbornicima i časopisima.

Životno djelo Marije Novak sintetska je studija *Tragovi hrvatske mitologije* - monografija objavljena u nakladi Instituta za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu, 2007. godine. Premda izvan izravnog kruga znanstvene zajednice, 40-godišnjim sustavnim i kontinuiranim terenskim istraživanjima, došla je do izuzetno vrijednih otkrića. Iza tog djela stao je svojim autoritetom, kao recenzent, i akademik Radoslav Katičić. Koristeći se terenskim istraživanjima, M. Novak je uspjela pomnom analizom etnografske i folklorne građe rekonstruirati tragove hrvatske mitologije kao autonomne svojine hrvatskoga naroda, unutar sveslavenske mitološke matrice. Ovo se djelo smatra udžbenikom hrvatske kulturne povijesti. Istraživanjem hrvatske tradicijske kulture došla je do podatka da su Hrvati u davnoj prošlosti funkcionirali kao kompaktno duhovno tkivo, odnosno da je postojalo duhovno jedinstvo etnije. Primjerice, kad je istraživala značenje svadbene pogače i na njoj okićene grančice dokazala je kako, primjerice, pogača u Konavlima i pogača iz Međumurja proizlaze iz istog pretkršćanskog vjerovanja. Osobito se zanimala za običaje *sestrenja-bratimljenja*, *kraljica-ljelja*, *ljeljena kola* i inih. Pratila je simboliku pretkršćanskih običaja koja se poslije stopila u katolički kulturni milje.

Posebним predmetom zanimanja M. Novak bila je povijesna vertikala hrvatskih narodnih kola i plesova, pa među ostalim i zašto Međimurci izvode neka narodna kola lupanjem nogama o tlo. Tako je otkrila kultno mjesto Glavatišće kod Donje Dubrave. U istraživanju duboke starine nekih hrvatskih narodnih običaja, pa tako i o Glavatišću, velika joj je potpora bio hrvatski etnolog Zvonimir Lovrenčević. U obzir je uzimala tradicijsku kulturu svih Hrvata, uključujući i Hrvata iz Rumunjske i Gradišća. Radila je skoro do samoga kraja, dovršavajući rukopis nove knjige.

Smrću Marije Novak hrvatska je folkloristika izgubila svoga marljivog i zaslužnog člana, hrvatski prosvjetari uzor-učiteljicu, a hrvatski narod iskrenog domoljuba. Neka joj je lahka hrvatska gruda.

(Prilagođen tekst iz *Hrvatskoga slova*, br. 1031, 23. 01. 2015.)

Đuro Vidmarović